

Sezai Karakoç'un Kaside-i Bürde (Bânet Su'âd) Tercümesi Üzerine

Mustafa IRMAK*

Atıf/Cite as: Irmak, Mustafa. "Sezai Karakoç'un Kaside-i Bürde (Bânet Su'âd) Tercümesi Üzerine". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21 (2022), 231-256.

Öz: Sezai Karakoç, İslâm medeniyetinin her alanda yeniden yükselişi ülküsüne ömrünü adanmış çağdaş bir şair ve mütefekkindir. Diriliş kavramı etrafında şekillenen düşüncesinin somut bir yansıması olarak İslâm edebiyatının önemli klasiklerini günümüz Türkçesine aktararak yeniden gündeme getirmeye özel gayret sarf eden şairin bu çabası, ağırlığını Arap edebiyatı ürünlerinin teşkil ettiği İslâmın Şiir Anıtlarından adlı kitabının doğmasına vesile olmuştur. Kitapta tercümesine yer verilen ilk şiir, Kâ'b b. Züheyr'e ait Kaside-i Bürde (Bânet Su'âd) adlı eserdir. Bu makalede, Karakoç'un hem Kâ'b'a ve kasidesine bakışı ele alınmış hem de şairin tercümesi ilmî ve edebî bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı, Kâ'b b. Züheyr, Kaside-i Bürde, Bânet Su'âd, Sezai Karakoç

On Sezai Karakoç's Translation of Qasidah Burdah (Banat Su'âd)

Abstract: Sezai Karakoç is a contemporary poet and thinker who devoted himself to the ideal of the resurgence of Islamic civilization in every field. As a concrete reflection of his thought shaped around Resurrection, the poet, made a special effort to bring the important classics of Islamic literature to the agenda by transferring them to today's Turkish, and this effort of the poet led to the birth of the book titled The Poetry Monuments of Islam, which mainly consist of Arabic literature products. The first poem whose translation is included in the book is Kâ'b ibn Zuhair's Qasidah Burdah (Banat Su'âd). In this article, both Karakoç's view of Kâ'b ibn Zuhair and his Qasidah Burdah has been discussed, and the poet's translation of Qasidah Burdah has been subjected to a scientific and literary evaluation.

* Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Arap Dili ve Belagati, Rize, Türkiye, mustafa.irmak@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3884-3252

Keywords: Arabic Literary, Kâ'b ibn Zuhair, Qasidah Burdah, Banat Su'âd, Sezai Karakoç

حول ترجمة سزائي قره قوج لقصيدة البردة (بانة سعاد)

المخلص: سزائي قره قوج شاعر ومفكر معاصر كرس نفسه لفكرة انبعاث الحضارة الإسلامية في كل مجال، كانعكاس ملموس لفكره حول "القيامة"، بذل الشاعر جهدا خاصا لإحضار كلاسيكيات الأدب الإسلامي المهمة إلى جدول الأعمال من خلال نقلها إلى اللغة التركية الحالية، وأدى هذا الجهد للشاعر إلى ظهور كتاب عنوانه "من آثار شعر الإسلام"، ويتكون هذا الكتاب أساسا من منتجات الأدب العربي. القصيدة الأولى التي وردت ترجمتها في الكتاب هي قصيدة البردة المسماة بـ"بانة سعاد" لكعب بن زهير. في هذا البحث، تمت مناقشة وجهة نظر قره قوج عن كعب بن زهير وقصيدة البردة، إضافة إلى ذلك تم تقييم ترجمة الشاعر قره قوج لهذه القصيدة بطريقة علمية وأدبية.

الكلمات المفتاحية: الأدب العربي، كعب بن زهير، قصيدة البردة، بانة سعاد، سزائي قره قوج.

GİRİŞ

Çağdaş İslâm düşüncesinin önemli simalarından biri olan Sezai Karakoç'a (1933-2021) göre, birkaç asırdır düşünüş eğilimi gösteren ve Birinci Dünya Savaşı'nda yok olmanın eşiğinden dönen Türk-İslâm dünyasının yeniden yükselişinin en önemli unsurlarından biri, diriliş ülküsüne hizmet edecek donanıma sahip tam inanmış bir Müslüman aydın sınıfının yetişmesidir. Bu aydın sınıfının, kendini, Doğu'yu ve Batı'yı bilmek olmak üzere üç temel ödevi vardır. Şair, Batı'yı tanımayı, onun düşünce ve edebiyatını, güçlü ve zayıf noktalarına varıncaya kadar bilmek, Doğu'yu tanımayı ise ilk sıraya "Oku" emri ile başlayan Kur'ân'ı koymak kaydıyla bütün İslâm klasiklerini ve kaynaklarını okumak şeklinde yorumlamıştır.¹

Karakoç'a göre aynı zamanda bir arayış olan diriliş akımı bir inanç, düşünce, ülkü ve estetik akımıdır. O yüzden, diriliş arayışı, metafizikten tarihe, düşünceden estetiğe kadar bütün kültür ve uygarlık alanını kapsamaktadır.² Sanat ve özellikle şiir de yeni bir atılım yapılması gereken sahalarda başında gelmektedir. Ona göre, bu ülkede her anlama kıyıldığı gibi şiire de kıyılmıştır. Geçmişle ilgi kesilmiş, dünyanın en basit şairleri büyük şair ilan edilmiş, bunların sonucu olarak da şiire karşı büyük bir ilgisizlik doğmuştur.³

Yeni bir şiir idealine ulaşmak için öncü somut adımlar atma ihtiyacı hisseden Karakoç, bu gayretin önemli bir aşaması olarak yüzünü maziye dönmüş, Arap ve Fars edebiyatının bazı büyük şairlerinden seçtiği *ant* şiirleri Türkçeye çevirerek bir ufuk açmaya çalışmıştır. Şair, geleceğin şiirini inşa için maziden yardım talep etmiştir, çünkü ona göre, içinde bulunduğu İslâm medeniyetinin sanat gücünden yararlanmayan, geçmiş edebiyatımızı inkâr eden, yaşadığımız hayatla da

¹ Sezai Karakoç, *Sütun Günlük Yazılar II*. (İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2011), 426.

² Sezai Karakoç, *Batı Şiirlerinden Çeviriler*. (İstanbul: Diriliş Yayınları, 8. Basım, 2018), 7.

³ Sezai Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*. (İstanbul: Diriliş Yayınları, 5. Basım, 2000), 9.

ilgilenmeyen bir edebiyatın gerçek bir edebiyat olmasına imkân yoktur.⁴ Karakoç'un bu emeğinin semeresi olan çeviriler, daha sonra *İslâmın Şiir Anıtlarından* adlı eserinde bir araya getirilmiştir.

Kitap sırasıyla, Kâ'b b. Züheyr (ö. 24/645), Hassân b. Sâbit (ö. 60/680), Zünnûn-i Mısrî (ö. 245/859), Ebû't-Tayyib el-Mütenebbî (ö. 354/965), Ebû Nüvâs (ö. 198/813), Bûsîrî (ö. 695/1296), İbn-i Câbir (ö. 780/1378), Ebûlbekâ Sâlih b. Şerîf (ö. 684/1285) ve Mevlânâ'dan (ö. 672/1273) seçme şiirlerin tercümelerini içermektedir. Bu şiirlerden *Mesnevî* dışında kalanların orijinal dili Arapçadır. Karakoç, Hassân b. Sâbit, Zünnûn-i Mısrî, Mütenebbî ve Ebu Nüvâs'a ait şiirleri bir Fransızca Arap şiiri antolojisinden, *Mesnevî*'nin başlangıç bölümünü, aslıyla tercüme ve şerhlerini karşılaştırarak, öbür dört kasideyi ise, Arapça asıllarıyla geçmişteki ve günümüzdeki bazı Türkçe tercüme ve şerhlerinden istifade ederek çağdaş şiir alanına getirmeye çalıştığını belirtmektedir.⁵ Yararlandığı kaynaklardan da anlaşılacağı üzere şairin ana hedefi Arapçadan veya Farsçadan çeviri yapmak değil, yeni bir insan ve toplum tezi örülüşü olan "Diriliş Görüşü"nü estetik perspektifine bir çıkış noktası ararken, İslâm mucizesinin geçmişteki şiir anıtlarından ışıklar düşmesini sağlamaktır. Karakoç, gayretinin, bu konuda gerekli bilgi ve yetilerle donanmış geleceğin şairlerine çağrı gibi görülmesini arzu etmektedir.⁶

Kitapta geçen bütün şiirleri bir makalede etraflıca incelemek mümkün değildir. Bu nedenle çalışma, Karakoç'un, ileride izah edileceği üzere, İslâm sanatının çıkış noktası olarak gördüğü *Kaside-i Bürde*'nin tahliliyle sınırlanmıştır. Şairin, önce Kâ'b b. Züheyr'e, *Kaside-i Bürde*'ye ve Hırka-i Saâdet'e bakışına yer verilecek, ardından çevirinin kültür dünyamızdaki yansımaları ele alınacak, son olarak çeviri, kasidenin Arapça metniyle karşılaştırmalı olarak incelenerek ilmî ve edebî bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Kâ'b b. Züheyr'e Bakışı

Arap edebiyatı kaynaklarında Kâ'b b. Züheyr'le ilgili biyografik bilgiler elbette mevcuttur. Fakat Karakoç'un Kâ'b'a bakışı bir betimlemeden ziyade, başka kaynaklarda örneği görülmeyecek yorumlar içermekte, buna bir de şairin zarif edebî üslubu eklenince Kâ'b hakkında söyledikleri oldukça ilgi çekici bir hâl almaktadır. Örneğin, İslâm'ın çıkış döneminin genel bir tasviri ve Kâ'b b. Züheyr'in muhadram

⁴ Karakoç, *Sütun*, 248.

⁵ Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 8. Bu noktada, Karakoç'un yabancı dil birikiminin ne düzeyde olduğuna dair bir fikir vermek gerekir. Külliyyâtına bakıldığında, onun ileri düzeyde Fransızca bildiği rahatlıkla anlaşılabılır. Ortaokul yıllarında, muhtemelen dönemin şartları gereği, bir kitaptan gizli gizli, kendi kendine Arapça ve Farsçayı öğrenmeye çalıştığı, "emsile"yi ezberlediği, Farsçasını ise oldukça geliştirdiği kaydedilmektedir. bk. Turan Karataş, *Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2013), 44, 45.

⁶ Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 7.

şairlerden oluşu gibi herkes tarafından bilinen bir bilgiyi içeren şu cümleler, Karakoç'un etkili üslûbuyla beraber edebî bir hüviyet kazanmaktadır:

*"İslâmın, camdan geçen bir günışığı gibi, bütün yanlışlık, kötülük ve çirkinlikleri yıkarak, mutlakın otağı insan yüreğine, abstrenin ve reelin kaynaştığı Peygamber elinden fıskırmış mucizelerle yerleşmeğe başladığı, Arabistandan doğarak batıya, kuzeye, doğuya, güneye doğru meşaleler sitesini kura kura yol aldığı ilk günler, Arap şiirinin, edebiyat tarihi bakımından dorukta olduğu halde, Kur'an karşısında çırpınmaya başladığı o zarif vakitlerde, yarısı siyah, yarısı ak bir zamanın ortasında yaşayan bir şairdi Kâab bin Züheyr."*⁷

Karakoç, Kâ'b b. Züheyr'in, ilk zamanlar Müslüman olmamakta ısrarını bir göz kamaşmasına benzetmiş, onun bu tavrının Hz. Meryem'in Cebrâil'e ilk direnişi kabilinden olduğunu ifade etmiş ve nihayet Hz. Meryem'in bu sürecin sonunda Hz. İsa'yı dünyaya getirişi gibi, gerçeği derin sezgisiyle yakalayan soylu şairlerden olan Kâ'b'ın da mesîhî bir şiir olarak *Kaside-i Bürde*'yi doğurduğunu ifade ederek ilginç ve etkileyici bir teşbihle durumu izah etmeye çalışmıştır.⁸ Zaten ona göre her yeni eser için bir çile gerekir. Her tatlı yemiş, bir çilenin verimidir.⁹ Bir eser vermek aslında bir diriliş işlemidir.¹⁰ Riyazete daha çok çekilen, çile dolduran şairlerin daha üstün şairler olduğu da unutulmamalıdır.¹¹

Bânet Su'âd'ı inşâdı esnasında Kâ'b b. Züheyr'e, Hz. Peygamberin, memnuniyetinin bir nişanesi olarak hırkasını giydirdiği bilinmektedir. Bu nokta, tarih boyunca kasideye ilgi duyan hemen herkeste görüldüğü gibi, Karakoç'un da ilgisini çeken önemli hususlardan biridir. Arap edebiyatında daha çok *Bânet Su'âd* olarak bilinmesine ve kendisi de buna işaret etmesine rağmen esere ısrarla *Kaside-i Bürde* demesinin arka planı burada aranmalıdır. Karakoç, Kâ'b b. Züheyr'e hırka giydirilişine de farklı ve özel bir anlam yüklemektedir. Ona göre, hakkın, riskin, samimiliğin ve kudretin bir araya gelip donattığı bir şiir şöleninde o, sözün gerçek sahibinin elinden, Cebrâil'in, kelâm meleşinin dokunduğu hırkayı giydi. Peygamber, onun üstüne hırkasını atarak, bu fikir ve sanat koşucusunun üstüne, koşuyu bitiren birinci atların üstüne atılan örtülerden birini atmış oldu. Bu örtü, peygamberlik rahmetiyle, şefkatiyle, sevgisiyle onu ve onun şahsında, kendini mutlaka adayınların bütünüdür.¹²

Kâ'b b. Züheyr'in müslüman oluşu Karakoç nazarında sıradan bir olay değildir. Ona göre, şair ve şiir o dönemin medyasını oluşturduğu için muallaka şairi Züheyr b.

⁷ Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 11.

⁸ Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 11-12.

⁹ Sezai Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, (İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2011), 7.

¹⁰ Sezai Karakoç, *Edebiyat Yazıları I*, (İstanbul: Diriliş Yayınları, 5. Basım, 2012), 15.

¹¹ Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, (İstanbul: Diriliş Yayınları, 11. Basım, 2013), 94.

¹² Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 11-12.

Ebî Sülmâ (ö. 609?) gibi bir edîbin oğlu olmasının yanı sıra kendisi de güçlü bir şair olan Kâ'b'ın İslâm'a girişi, şiir ve sanatla beraber Müslümanların medyayı ele geçirme mücadelesindeki dönüm noktalarından biridir. Şöyle ki şiir ve şair İslâm'ın bu çıkış günlerinde, bugünü andırır tarzda, karşılıklı propagandada müthiş bir silâh rolü oynuyordu. Kur'ân'la boy ölçüşmeye cesaret edemeseler de putların kölesi şairler, gece gündüz, İslâm'a, onun başı ve ileri gelenlerine geleneğin en büyük fikrî silâhı şiirle hücum ediyorlardı. Bunlara, başta Hassân b. Sâbit olmak üzere birçok İslâm şairi cevap veriyordu. İç plânda İslâm daima muzaffer ise de dış plânda, dünya imtihanı gereği, karşılıklı büyük bir savaş sürüyordu. O dönem Mekke'sinin önde gelen isimlerinden Hz. Ömer (ö. 23/644) ve Hz. Hâlid'in (ö. 21/642) İslâm'a katılımı, Mekke'nin fethi nasıl, siyasî, idarî ve askerî plânda kesin bir zaferi olduysa İslâm'ın, Kâ'b b. Zühre'nin gelişi de, şiir ve sanat, propaganda savaşı alanında başarının bir dikilitaşı, dönüm noktalarından biri oldu.¹³

Kaside-i Bürde'ye Bakışı

Karakoç, kasidenin tercümesine geçmeden, muhtevasına ve özellikle beğendiği bazı beyitlere dair açıklamalara yer vermiştir. Kasidenin, muallakalar gibi, ilkin kabilenin göçüşüyle başladığını, sevgilinin anıldığını, ardından her Arap şairinin kendi gücünü denediği, “deve” motifinde ölümsüz çizgilerin çekildiğini belirten Karakoç, sonra sözün Kâ'b'ın kendisine getirildiğini ve oradan Hz. Peygamberin, İslâm'ın ve sahabenin övgüsüne geçiş yapıldığını belirtmekte, kasideyi belâgatın, icazın, imajın, gerçeğin ve güzelliğin eşsiz sentezi olarak nitelemektedir.¹⁴

Karakoç, kasidenin belâgatine yönelik övgüsünü bir örnekle müşahhas hâle getirmek istemiş, otuz ikinci ve otuz üçüncü beyitlerde, tasvir edilen devenin, ilk çocuğunun ölüm haberini almış kadına benzetildiği mısraları seçmiştir. İmruülkays'ı (ö. 540?) bile aştığını¹⁵ ve hâlen tazeliğini koruduğunu söylediği bu benzetme, ona göre, fevkalâde etkileyicidir:

“Devenin yürüyüşünde ilk çocuğunun kara haberini alan yaşlı bir annenin çırpınışlarını ve ona bakıp da (kendi yavrularını da hatırlayarak) göğüs döğen öbür annelerin çığlıklarını gören ve bulan beytin çizdiği tablo, bugün bile ne kadar modern. Yepyeni ve taptaze. Bir beyitte öyle tablolar çiziliyor ki, orda içiçe tablolar saklı. Bir annenin, hem de çocuğu ölmüş bir annenin, hem de ilk çocuğu ölmüş bir annenin, hem de, yaşlı olduğu günlerdeki halini, hem de yalnız bu annenin değil, ona bakıp ağlayan ve birlikte yas tutan kadınların da, hem de rasgele kadınların da değil de çocuk kaybetmiş kadınların halini, bu tek kadınla bu kadınlar

¹³ Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 12.

¹⁴ Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 12.

¹⁵ Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 13.

*korosunun birlikte kurduğu kompozisyonu, bir devenin çırpınılı yürüyüşünde görmenin şairlik kudreti.*¹⁶

Karakoç'a göre kasidenin bir başka açıdan önemi, bizzat Hz. Peygamberin onayından geçen bu şiirin gerisinde yatan, İslâm'ın şiir ve sanat anlayışıdır. Peygamberin susuşu bile bizim için bir prensip olduğuna göre, onun yürekte kucakladığı ve benimsediği bu şiirden, İslâm'ın sanat perspektifini kavramakta ilk çıkış noktasını aramak müminlere bir ödev ve onda Hz. Peygamberin bize bir yardımını, el uzatışını bulmak, ilâhî lütuf ve nimeti görmektir. Bir ideoloji çağı olan bugün, sanat üzerine bunca sözler edilirken, sanat eserindeki en mutlu kaynaşmanın ölümsüz bir örneğini teşkil eden bu şiir, gözümüzün önünde mermerden, yıpranmaz bir anıt gibi hem de zamanın kemirmesine imkân olmayan bir örtüye, Peygamber örtüsüne bürünmüş olarak durmaktadır. Şüphe yok ki, Peygamber, onu, bize kadar gelsin ve bizden sonra da ileriye doğru gitsin diye, ebedî örtüsüne sarıp sarmalamıştır. Kasideye bakan, onda, sanat ve şiirin, kendine mahsus mahremiyet ve keyfiyetinden bir şey kaybetmeksizin, hak bir ülküyü nasıl tutacağıının, nereye kadar, neye ve nasıl angaje olacağıının bütün prensiplerini çıkarabilir. Sanki o, sanatın bütün karanlıklarını aydınlatsın diye peygamber eliyle yakılmış ve ışıklandırılmış bir meşaledir.¹⁷

Sezai Karakoç'un Kaside-i Bürde Yorumunun Etkisi

Karakoç'un *Kaside-i Bürde* yorumunun, hem çeviriyi yayınladığı günlerde hem de günümüze kadar gelen süreçte belli çevrelerde ilgi gördüğü, bu ilginin somut bir yansıması olarak edebiyat ve sinema dünyasında bazı çalışmaların yapıldığı hususu dikkatleri çekmektedir. Öncelikle ifade edilmelidir ki Karakoç, tercümelemleri yayınladıktan sonra meydana gelen birtakım kıpırdanmaları "özenti" olarak görmüş, aradığı köklü değişimi bu tepkilerde bulamamıştır. Onun belirttiğine göre, İslâm edebiyatından yaptığı çeviriler yayınladıktan sonra, belli bir kesim edebiyatında, kaside, divan adı altında şiirler yazılmış, gelenek tartışmalarına girilmiştir. Fakat şair bütün bunları, köklü ve samimi bir kendine dönüş hareketinden değil, tersine, her zaman olduğu gibi, bu dönüş akımının tabii ve yavaş gelişimini gölgelemek ve alınan mesafeyi kendilerine mal etmek niyetinden doğan yapmacık girişimler olarak görmüş ve zaten bu özentinin, kısa sürede bir sabun köpüğü gibi sönüp gittiğini belirtmiştir.¹⁸

İlerleyen dönemlerde, Kâ'b b. Zühre ve *Kaside-i Bürde*'nin hikâyesinin Mahmut Çetin (d. 1963) tarafından önce radyo oyunu,¹⁹ daha sonra roman olarak hazırlanışı ve

¹⁶ Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 12-13.

¹⁷ Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 13-14.

¹⁸ Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 8-9.

¹⁹ bk. Mahmut Çetin, *Radyo İçin 3 Oyun Kab bin Zühre, Şeyh Ali Semerkandi, Hacı Bektaş-ı Veli*, (İstanbul: Edille, 1997), 19-53.

nihayet 1993'te bir sinema filmi olarak çekilişinin geri planında Sezai Karakoç etkisi vardır. Zira Çetin'in, romana başlamadan önce Karakoç'tan alıntılar yaparak İslâm'ı yeni yöntemlerle anlatmanın gereğine işaret ettiği²⁰ ve Kâ'b b. Zühre ile *Kaside-i Bürde*'ye dair açıklamalarını Karakoç'tan naklettiği²¹ görülmektedir.

Kâ'b'ın ilginç hikâyesi, Necati Kanter (d. 1949) tarafından *Bürde Bir Hırka-i Saâdet Romanı* adıyla 2018'de bir kez daha romana aktarılmıştır. Elli sekiz bölüm ve toplam iki yüz seksen sayfadan oluşan bu eser, diğerine göre daha profesyonel ve roman üslûbuna daha uygun bir çalışmadır. Kâ'b ve Büceyr'in hikâyesi üzerinden dönemin önemli siyer olaylarından bir kısmının da işlendiği, Arap şiir kültürünün okuyucuya imkân nispetinde yansıtılmaya çalışıldığı eserde başta Zühre b. Ebî Sülmâ ve ailesi olmak üzere İslâm'a yetişmiş olan ya da olmayan pek çok şahıs çeşitli vesilelerle tanıtılmaktadır.²² Birçok olumlu özelliğinin yanı sıra bazı açılardan eleştiriye açık olan romanda *Kaside-i Bürde* tercümesinin Karakoç'tan aynen aktarılmış olması,²³ eserin konumuza bakan yönünü teşkil etmektedir. Romanın adından da anlaşılacağı üzere hırkanın öne çıkarılmış olması, hatta yazarın, Hırka-i Saâdet ziyareti etkisiyle romanı yazmaya karar verdiğini ifade etmesi²⁴ de bir Sezai Karakoç etkisi olarak okunabilir.

Sezai Karakoç'un *Kaside-i Bürde* Tercümesi

Karakoç, istisnaları olmakla birlikte, her beyti, Türkçeye, iki dize hâlinde aktarmıştır. Çeviride bildiğimiz anlamda bir kafiye düzeni olmasa da mütercimin, ikinci dizeleri "i" sesiyle bitirmek için özel gayret sarf ettiği görülür. Bu kısımda, kasidenin Arapça metni ile şairin manzum çevirisi, kasidenin öne çıkan şerh ve tercümelerinden hareketle mukayese edilecek, zaman zaman metnin Türkçesi de şiirselliği açısından değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Çevirinin dili hakkındaki yorumlarımızın kendi edebî zevkimize dayandığını ve subjektif olabileceğini ise özellikle belirtmek gerekir.

1- بَانَتْ سَعَادُ قَلْبِي الْيَوْمَ مَثْبُورٌ   مَثْبُورٌ إِثْرَهَا لَمْ يُفَدَ مَكْبُورٌ

2- وَمَا سَعَادُ غَدَاةِ الْبَيْنِ إِذْ رَحَلُوا   إِلَّا أَعْرَضَ غَضِيبُ الطَّرْفِ مَكْحُولٌ

Yurdundan koparılmış gözleri sürmeli yaralı bir ceylân gibi

Suat'ı alıp götürdüler. Gönlüm öyle kırık ki!

Gönlüm, azat nedir bilmeyen bir köle örneği ezgin.

Tan vakti Suat göçtü buralardan.

O ne mağrur bakışlardı Rabbim ve ne müstağni.

²⁰ Mahmut Çetin, *HIRKA Hırka-i Saadetin Kab bin Zühre'in Romanı*, (İstanbul: Edille, 1997), 6.

²¹ Çetin, *Hırka-i Saadetin Romanı*, 6-7.

²² Necati Kanter, *Bürde Bir Hırka-i Saâdet Romanı*, (İstanbul: TEDEV Yayınları, 2018), 16-19, 54-57, 94-95, 116, 139-148, 159-163, 224-229, 235-239, 246-250 vd.

²³ Kanter, *Bürde*, 63, 75, 79, 172, 185, 186, 203, 204, 216-217, 232-233, 261-262, 274, 275, 276, 277; kırs: Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 23-30.

²⁴ Kanter, *Bürde*, 7-13.

Çeviri ikinci beytin ikinci şatırında geçen bazı sıfatlarla başlamış, sonra tekrar başa dönülerek mısralar sırasıyla tercüme edilmiştir. İkinci beyitte Su'âd belirli sıfatları olan bir ceylana benzetilmiş ise de *yurdundan koparılmış yaralı bir ceylân* olarak betimlenmemiştir. Mütercim, ceylanın اغن ile nitelenmesinden hareketle, yaralı, yurdundan uzakta olduğunu ve doğal olarak böyle bir ceylanın inleyeceğini düşünmüş olmalıdır. بانن سعاد ifadesinde özne Su'âd olup ayrılma eylemini gerçekleştiren bizzat odur. Karakoç *Suat'ı alıp götürdüler* diyerek, onun kervanla götürülüşünü ifade etmiştir ki ikinci beyitteki رحلو ifadesi ona bu imkânı tanımaktadır. Mütercimin, ayrılığın iki âşık dışındaki mücbir sebeplerden kaynaklandığına vurgu yaparak olayın duygusal yönünü güçlendirmek istemiş olması da muhtemeldir. O ne mağrur bakışlardı Rabbim ve ne müstağni cümlesinin karşılığı olan Gönliüm öyle kırık ki ifadesi, Türkçe açısından zariftir. O ne mağrur bakışlardı Rabbim ve ne müstağni cümlesi غضيض الطرف ibaresini karşılamakta ve Su'âd'ın ayrılırken sergilediği tavrı yansıtmaktadır. Şerhlerde benimsenen temel yorum böyle olmakla birlikte, ifadenin Su'âd'ın utangaç ve mahcup bir tavırla ayrıldığı anlamına gelebileceği de ifade edilmekte ve her iki yorum da mahbûbeye yönelik övgü olarak görülmektedir.²⁵ Kaynak metindeki istisna üslubu, muhtemelen Türkçeye aktarımı zor olduğundan, çeviriye yansıtılmamıştır.

3- هَيْفَاءُ مُقْبِلَةٌ عَجْزَاءُ مُدْبِرَةٌ لَا يُشْتَكَى قَصْرُ مِنْهَا وَلَا طُولُ

*Suat ki boyu altın ölçüde; önden bakılmca zarif nahif, incecik belli,
Tombul görünüşlü arkadansa, arka çizgileri bile belli.*

Tercüme, lafızdan kısmen bağımsız ama anlam açısından doğrudur. *Altın ölçü*, *altın oran* gibi ifadeler, Karakoç külliyyâtında, bir şey veya durumun ideal noktasını belirtmek için sıklıkla kullanılan yapılar olup²⁶ burada Su'âd'ın düzgün fiziğini anlatmak için tercih edilmesi güzel düşmüştür. Her iki dizinin sonunda yer alan *belli* kelimeleri arasında cinas vardır. Son kısımda geçen *arka çizgileri bile belli* ifadesinin ise metinde karşılığı yoktur. Mütercim, bu cümleyi, tasvirin güzelliğini artırmak ve mısrayı "i" sesiyle bitirebilmek için eklemiş olmalıdır.

4- تَجَلُّو عَوَارِضَ ذِي ظَلَمٍ إِذَا ابْتَسَمَتْ كَأَنَّه مُنْهَلٌ بِالرَّاحِ مَغْلُولُ

*Gülerken dışlerinde kar yağar gibi bir kış aydınlığı.
Öyle beyaz, onları şarapla yıkıyorlar durmadan sanki.*

Mütercim *تجلو* görünüyor, ortaya çıkıyor fiilini, akıştan anlaşıldığı için olacak, tercümeyle yansıtmamıştır. ابتسمت fiilinin gülmeyi değil tebessümü ifade ettiği ve

²⁵ Celâlüddin es-Süyûtî, *Künhü'l-murâd fî beyâni Bânet Su'âd*, thk. Mustafa 'Uleyyân, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1426/2005), 140. Süyûtî, haya ve edep anlamı vermenin bağlama daha uygun ve daha belîğ olacağını, Kur'ân'da hurilerin bakışlarının da bu şekilde nitelendiğini (Sâffât 37/48) belirtmiştir. bk. Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 147.

²⁶ bk. Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, (İstanbul: Diriliş Yayınları, 60. Basım, 2021), 132; Sezai Karakoç, *Ruhun Dirilişi*, (İstanbul: Diriliş Yayınları, 21. Basım, 2021), 20; Sezai Karakoç, *Edebiyat Yazıları II*, (İstanbul: Diriliş Yayınları, 4. Basım, 2012), 64 vd.

bunun da mahbûbenin edebini gösterdiği söylenmektedir.²⁷ Karakoç'un *gülerken* ifadesi bu inceliği tam yansıtmamıştır. Dışın berraklığını ve parlaklığını *kar yağar gibi kış aydınlığı* diyerek metinde lafzen karşılığı olmayan kar-kış figürleriyle anlatması, beyazın yoğunluğunu iyi bir şekilde ortaya koymuştur. Bazı mütercimler inci figürünü tercih etmişse de²⁸ bu anlatım çok sıradanlaştığı için Karakoç'un tercihi daha özgündür. Son kısımda yer alan *onları şarapla yıkıyorlar durmadan sanki* cümlesi sürekliliği şiirsel bir şekilde anlatmaktadır.²⁹

5- شَجَّتْ بِذِي سَنِيمٍ مِنْ مَاءِ مَخِينِيَّةٍ صَافٍ بِأَبْطَحِ أَضْحَى وَهُوَ مَشْمُولٌ

Vâdi açık. Kuşluktur. Çakıllarda kuş sesli serin sular.

Kuzey yelleriyle serin sular gibi saf ve ışıklı Suat'ın ağzındaki.

Mütercim, orijinal metnin üslûbu öyle olmamasına rağmen anlamı kısa cümlelere bölerek aktarmıştır. Arapça metinde karşılığı olmayan *kuş sesli* ifadesi, anlatılan manzaranın tasvirini güçlendirmek için eklenmiş olmalıdır. *Serin sular* tamlamasının iki dizede tekrarı ve ilk dizede birbirine yakın yerlerde geçen *kuşluk* ve *kuş* kelimelerindeki ses benzeşmesi, kanaatimize göre, bir miktar tenâfür oluşturmaktadır.

6- تَنْفِي الرِّيَاحِ الْقَدَى عَنْهُ وَأَفْرَطَهُ مِنْ صَوْبِ سَنَارِيَّةٍ بِيضٌ يَعْالِيلُ

Süpürürse rüzgâr nasıl üstündeki bulutları, nasıl yıkarsa pırl pırl

geceleri yağmur tepeleri

Ağzındaki su o yağmur suyu Suat'ın, dişleri o beyaz kum tepeleri.

Tercüme, içerdiği zarif teşbihe rağmen çok fazla esnektir. Mütercim, Su'âd'ın ağız suyunu / şarabı yağmur suyuna, dişlerini de beyaz kum tepelerine benzetmişse de şâirihlerin yorumlarından anlaşılacağı üzere, bu beyit bir önceki beyitte sözü edilen berrak suya dair ek bir açıklama olup gece yağın sağanak sebebiyle kirlenen mahut suyun çer çöpünü rüzgârların giderdiğinden söz etmektedir.³⁰ *çer çöp* kelimesini *bulutlar* şeklinde anlaması, şairi beyti farklı yorumlamaya sevk etmiş olmalıdır. Tercümenin ilk mısraında yer alan şart üslubunun Arapça metinde karşılığının olmadığı fakat çeviriye bir estetik kattığı da ayrıca ifade edilmelidir.

7- أَكْرَمَ بِهَا خُلَّةً لَوْ أَنَّهَا صَدَقَتْ مَوْعُودَهَا أَوْ لَوْ أَنَّ النَّصْحَ مَقْبُولٌ

Soylulukta en soylu, cömertlikte bir eşi yok bir sevgili iken Suat,

Ne kendi sözünde durdu, ne de dinledi beni.

²⁷ Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 156.

²⁸ Arapzâde Mehmed Emin, *Bânet Su'âd*, (İstanbul: Bahriye Matbaası, 1302), 16.

²⁹ Fakat *منهل* kelimesinin devenin suyu birinci içişini, *معلول* kelimesinin ikinci içişini ifade ettiği de belirtilmelidir. bk. Hatîb et-Tebrîzî, *Şerhu't-Tebrîzî 'alâ Bânet Su'âd li-Ka'b b. Züheyr*, thk: Abdür-rahîm Yûsuf el-Cemel, (Kahire: Mektebetü'l-Âdâb, 1423/2003), 28; Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 154-155.

³⁰ Cemâlüddîn İbn Hişâm, *Şerhu kasîdeti Bânet Su'âd*, thk: Abdullah Abdülkâdir et-Tavîl, (Kahire: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1431/2010), 144; Tebrîzî, *Şerh*, 20-24; İbn Hicce el-Hamevî, *Şerhu kasîdeti Kâ'b b. Züheyr "Bânet Su'âd" fî medhi Rasûlillâh*, thk: Ali Hüseyin el-Bevvâb, (Riyad: Mektebetü'l-Me'ârif, 1406/1985), 31.

Beyit lafzen, *Suat sözünde dursa ve nasihatten anlasaydı, aslında ne iyi sevgiliydi* şeklinde bir anlam ifade etmektedir. Mütercimim tasarrufu oldukça esnek ama tercüme kokusunun önüne geçecek şekilde güzeldir. Fakat *soylulukta en soylu* ifadesinin Türkçe açısından bir miktar rahatsız edici olduğu ve ilk mısradaki *bir eşi yok bir sevgili iken* ifadesinde tekrar eden *bir* kelimelerinin tenâfür oluşturduğu söylenebilir.

8- لَكِنِّهَا خُلَّةٌ قَدْ سَيِّطَ مِنْ دَمِّهَا فَجَّعَ وَوَلَعَ وَإِخْلَافٌ وَتَبْدِيلٌ

Suat bu, işi gücü bana oyun, naz, vefasızlık, söz verip dönmek.

Benim kaderim böyle, Onun aşk felsefesi.

Fakat o bir sevgilidir ki ifadesinin *Suat bu*, şeklinde tercümesi Türkçe açısından zariftir. *قد سيط من دمها* *Kanına işlemiştir* cümlesinin *iş gücü* şeklinde çevirisi de esnek ama güzeldir. Arapça metnin ikinci şatırında sayılan *فجع*, *ولع*, *إخلاف* ve *تبديل* kelimeleri sırasıyla *üzmek*, *yalan söylemek*, *sözünde durmamak* ve *dostunu başkalarıyla değiştirmek* anlamlarına gelir.³¹ Karakoç'un, özellikle *تبديل* kelimesine çeviride yer vermediği görülmektedir. Tercümenin ikinci mısraının, kaynak metinde karşılığı olmamakla beraber, Türkçe sözdizimi ve *kaderim böyle, aşk felsefesi* gibi ifadelerin letafeti açısından şiirsel bir estetiğe sahip olduğu kanaatindeyiz.

9- فَمَا تُدَوِّمُ عَلَى حَالٍ تَكُونُ بِهَا كَمَا تَلَوَّنُ فِي أَثْوَابِهَا الْعُورُ

Bulut bir zavallıdır Onun yanında biçimden biçime girmekte,

Renkten renge girmekte yaya kalır bukalemun, gulyabani.

Metinde Su'âd'ın, günü gününü tutmayan biri olduğu ve gulyabani gibi renkten renge girdiği belirtiliyor.³² Karakoç'un, *Bulut bir zavallıdır Onun yanında* şeklindeki anlatımı, lafızdan bağımsız hoş bir tasarruftur. Zira şekilden şekile girmeye bulut güzel bir örnek teşkil eder. Renkten renge girişi *bukalemun* üzerinden anlatması, Türk okuyucunun anlayabileceği en iyi tercihlerden biri olmuş, ardından gulyabaniyi de eklemesi hem "i" sesini yakalama fırsatı vermiş hem de Arapça metindeki *عور* kelimesinin Türkçe tam karşılığını zikretme imkânı sağlamıştır. Kaynak metinde Su'âd gulyabaniye, aralarında bir üstünlük söz konusu olmaksızın benzetilmiş ise de mütercimim *yaya kalır bukalemun, gulyabani* diyerek Su'âd'ın durumunu mübalağalı bir şekilde anlatması, kanaatimizce, söze ayrı bir güzellik katmıştır.

10- وَلَا تَمَسِّكُ بِالْعُهْدِ الَّذِي رَزَعْتِ إِلَّا كَمَا يُمَسِّكُ الْمَاءَ الْعَرَابِيُّ

Sen ne aptalsın ki yahu sandım Suat durur sözünde.

Kalburda su durursa, Suat da durur sözünde tabî.

³¹ İbn Hişâm, *Şerh*, 167; Tebrîzî, *Şerh*, 25-27; İbn Hicce, *Şerh*, 33; Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 204. Süyûtî'ye göre dostunu başkalarıyla değiştirmesi, onun çabuk sıkılma kusuruna sahip olduğunu gösterir. bk. Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 204.

³² Cahiliye folklorundan söz eden kaynaklarda belirtildiğine göre, gül, her renge ve şekle girebilen, ıssız çöllerde insanı şaşırtıp öldüren çirkin görünümlü bir yaratıktır. bk. İlyas Çelebi, "Gül", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 1996), 14: 177.

Halk arasında âşîğın çoğu zaman aptallıkla niteleniyor olması Karakoç'un *Sen ne aptalsın ki yahu* şeklindeki kısmen argo tasarrufunu biraz mazur gösterecek olsa bile bu tabirin herkes tarafından kullanılan sıradan bir yapı olduğu gerçeğini değiştirmeyeceğini sanıyoruz. Bir başka mütercimın ...*gırbâlin suyu muhâfaza edebilmesine inanmak kabilinden bir safderunluktur*³³ şeklindeki çevirisinde yer alan *safderunluk* kelimesinin *aptal* kelimesinden çok daha zarif olduğu söylenebilir. Metindeki istisna üslubu Türkçeye yansıtılmamış ama tercih edilen yapı, anlamı güzelce ifade etme başarısı gösterebilmiştir. *Durur sözünde* cümlesinin iki kez tekrarı tenâfür oluşturmakta, sondaki *tabî* kelimesi yerini yadırgamakta ve "i" ses uyumunun yakalanabilmesi için tercih edildiğini hissettirmektedir.

11- فَلَا يَغْرُنْكَ مَا مَنَنْتَ وَمَا وَعَدْتُ   إِنَّ الْأَمَانِيَّ وَالْأَخْلَامَ تَصْلِيلُ

Suat'tan söz aldım diye böbürlenip durmak ha!

Hayaller kurdun, umutlandın! Ama umutlar uçucu, aldatıcıdır rüyalar gibi.

فلا يغرُنك ifadesi aslında pekiştirmeli bir üslupla *Seni aldatmasın!* demektir. Karakoç nehiy kipini tercümeyle yansıtmadığı gibi *aldanmak* fiilini *böbürlenip durmak* şeklinde tercüme etmiştir. Fakat maşukundan söz almayı başaran birinin kendinden geçerek hülyalara dalmasının kuvvetle muhtemel oluşu hesaba katılınca, mütercimın çevirisi oldukça hoş görünmekte ve cümle bir bütün olarak bu âşîğın sarhoş hallerini gözlerimizin önüne sermektedir. Beytin esnek ama estetik bir şekilde tercüme edildiğini söylemek mümkündür.

12- كَانَتْ مَوَاعِيدُ غُرْفُوبٍ لَهَا مَثَلًا   وَمَا مَوَاعِيدُهَا إِلَّا الْأَبَاطِيلُ

Suat'ın vuslat sözleri geçse yeridir atlatışlar tarihine.

Bir söz istedin mi kendinden, hemen kesilir meşhur yalancı Urkub'un teki.

İkinci mısra birinci mısradan önce tercüme edilmiştir. Buna göre, mütercimın, istisna üslubunu çeviriye yansıtmadığı ve bu üslubun içerdiği tekidi *geçse yeridir atlatışlar tarihine* ifadesiyle etkili bir şekilde karşılamaya çalıştığı görülmektedir. Fakat *tarihe geçmek* ifadesi vurucu olmasına rağmen *atlatışlar* kelimesinde, "t" harflerinin tekrarı ve "ş" harfiyle bir arada bulunmalarından doğan bir tenâfür gözlenmektedir. *Hemen kesilir meşhur yalancı Urkub'un teki* ifadesi, sözünde durmaması darb-ı mesel olan Urkub adlı şahsı, teknik detaylara girmek zorunda kalmadan, hiç duymayanlara bile güzelce anlatmış ve cümlelerin sonunda yer alan *teki* kelimesi, hem yerindeliği hem de "i" sesini sağlaması nedeniyle oldukça uygun düşmüştür.

13- أَرْجُو وَأُمَلُّ أَنْ تَدْنُو مَوَدَّتْهَا   وَمَا إِخَالُ لَدَيْنَا مِنْكَ تَنْوِيلُ

Böyle arkandan atıp tutuyorum ya Suat, elbet ayrılık acısından.

Onun için affet beni, sen yine de sev beni.

³³ Ispartalı Zeynelâbidîn, *Hadîka-i semeretü'l-fuâd kasîde-i Bânet Su'âd*, (Ahmed Kâmil ve Şerîki Matbaası, 1928), 36.

Birinci mısra, Arapça metinde karşılığı olmayan bir tasarruftur. Fakat sevgiliye dair önceki beyitlerde yer alan olumsuz havadan bir an için bile olsa ümit havasına geçişi güzelce sağladığı söylenebilir. Tercümenin ikinci mısraı ise Arapça metnin ilk şatırının esnek bir çevirisidir. Arapça metinde şair Su'âd'dan üçüncü şahıs olarak söz etmesine rağmen mütercim ikinci şahıs kipine geçiş yaparak sevgiliyi doğrudan muhatap almayı tercih etmiştir. Vuslat ümidinin zayıflığını ifade eden وما إخال لدينا منك تنوِيل cümlesinin çeviride karşılığının olmaması bir eksikliklerdir. Fakat *ayrılık acısından, affet beni, yine de sev beni* gibi ifadelerin cılız da olsa şairin ümidinin zayıflığını hissettirdiği düşünülebilir.

14- أَمَسْتُ سَعَادُ بِأَرْضٍ لَا يُبْلَغُهَا إِلَّا الْعَتَاقُ النَّجِيْبَاتُ الْمَرَامِئِلُ

Suat şimdi mutlaka öyle bir yerdedir ki, vakit de akşam;

Safkan ve yörüük dişi develerdir ancak develerin oraya götüreni.

Tercüme genel olarak Arapça metinle lafzen uyumludur. *Vakit de akşam* ifadesi *أَمَسْتُ* kelimesini güzelce karşılamaktadır.³⁴ Mütercim, yukarıdaki bazı beyitlerin aksine, ilk kez istisna üslubunu tercümeyle yansıtmıştır. İkinci mısraın sonundaki *götüreni* kelimesi ise "i" sesini sağlamış olsa da kanaatimize göre daha iyi bir tercih üzerinde düşünülebilir.

15- وَلَنْ يُبْلَغُهَا إِلَّا عُدَاوَةٌ فِيهَا عَلَى الْأَيْنِ إِرْقَالٌ وَتَبْعِيلٌ

Evet, ta ötelerde konaklıyan Suat oymağını tutmak için

Yüreğe korku veren, dağ gibi rüzgâr tempolu hecin develer gerekli.

Beyitteki istisna üslubu tercümeyle yansıtılmamıştır. *يُبْلَغُهَا* daki *ها* zamiri, bir önceki beyitte geçen *سَعَادُ* cümlesindeki Su'âd'ı temsil eder. Karakoç'un, *Suat oymağını* diyerek hem Su'âd'ı hem kafiyeyle ifade etmesi güzeldir. Sağlam yapılu develeri anlatan *عُدَاوَةٌ* kelimesini *dağ gibi* diye çevirmek bilindik ama bağlama uygun bir tercihtir. Bu develeri, yorgunken bile çok hızlı gidebilen hayvanlar olarak betimleyen *عَلَى الْأَيْنِ إِرْقَالٌ وَتَبْعِيلٌ* cümlesi ise *rüzgâr tempolu hecin develer* denilerek esnek ama estetik bir şekilde tercüme edilmiştir.

16- مِنْ كُلِّ نَضَاخَةِ الدَّفْرِى إِذَا عَرَقَتْ عُرْضَتُهَا طَامِسُنُ الْأَعْلَامِ مَجْهُولٌ

Öyle deve gerek ki, terlerse ırmak aksın kulağının ardından,

Uçsuz bucaksız çöl yollarını seve seve tepmeli...

Çok hızlı gittiği için kulak arkalarında yoğun ter biriken deveyi betimleyen ilk mısraı mütercim, *ırmak aksın kulağının ardından* diyerek estetik bir şekilde Türkçeye aktarmıştır. Beytin ikinci şatırında devenin ıssız, iz bulunmayan çöllerde bile yolunu bulabilecek tecrübe ve kabiliyete sahip olduğu anlatılmaktadır. Karakoç'un, *Uçsuz bucaksız çöl yollarını seve seve tepmeli* ifadesi bu anlamı doğrudan vermese de yolları

³⁴ *أَمَسْتُ* fiilinin *صار* anlamında nâkıs fiil olduğunu söyleyen görüş dikkate alınrsa yorum değişecektir. bk. İbn Hişâm, *Şerh*, 206; Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 249.

seve seve tepen hayvanın doğal olarak buraları çok iyi bildiği düşünülürse, tercümenin sorunlu olmadığı anlaşılır.

17- تَرْمِي الْغُيُوبَ بِعَيْنِي مُفْرِدٍ لَهَيْقِ إِذَا تَوَقَّعْتَ الْحَرَّانُ وَالْمَيْلُ

Bir deve ki, bakışı iki hançer ufuklara saptanan.

Eşi gitmiş, yabancı bir aksığın gibi öyle uçsun ki, o dursun, altından kaysın ateş çölü ve ateş tepeleri.

Bu beyitte deve, sıcaklığın son derece şiddetli olduğu bir zaman diliminde sürüsünden / dışısından geri kalan, onu / onları bulmak için sert zemine ve kızgın kum tepelerine aldırılmadan gözlerini ufka dikip tam bir motivasyonla yoluna devam eden beyaz bir yaban öküzüne benzetilmiştir. Mütercim, *bakışı iki hançer ufuklara saptanan* ifadesi manzarayı güzelce anlatmıştır. *Tek kalmış yaban öküzü* anlamına gelen مفرد için *alageyik* demek olan *aksığın* kelimesinin tercihi, fonetik açıdan özgündür. Devenin çölün en zor şartlarında hızla yol alışını anlatan *öyle uçsun ki, o dursun, altından kaysın ateş çölü ve ateş tepeleri* şeklindeki tasviri, mütercim en güzel betimlemelerinden biri olarak nitelense yeridir.

18- صَنَحْمُ مُقَادُّهَا فَعَمَّ مُقِيدُهَا فِي خَلْفِهَا عَن بَنَاتِ الْفَحْلِ تَفْضِيلُ

Gerdanı sağlam, ayakları yer sarsan vücudu kıvrım kıvrım ve ölçülü biçili.

Soy sopça en arık damızlık develerden haydi haydi ileri.

Devenin güçlü ayaklarını anlatan *فعم مقيدها* ifadesinin *ayakları yer sarsan* şeklindeki çevirisi güzeldir. Mütercim, muhtemelen, tasvirin birkaç uzuvla sınırlı tutulmasını yetersiz bulmuş, metinde karşılığı olmayan *vücudu kıvrım kıvrım ve ölçülü biçili* ifadesini ilave ederek hayvanın bir bütün olarak kusursuzluğuna dikkat çekmiştir. Beytin sonundaki *تفضيل* kelimesinin karşılığı olan *haydi haydi ileri* ifadesi sokak dilini çağırırsa da güzel bir anlatımdır.

19- غَلْبَاءُ وَجَنَاءُ عُلُكُومٌ مُذَكَّرَةٌ فِي نَقِيهَا سَعَةٌ فُدَامَهَا مَيْلُ

Böğrü enli, boynu uzun ve kalın, çehresi geniş.

Bir erkek deveyi andırmalı tıpkı; Suat'ı tutar o zaman belki.

وجلجاء, *dolgun yanaklı deve* demektir ve etli yanak, atın aksine, devede aranan bir özelliktir.³⁵ Karakoç'un *çehresi geniş* ifadesi yanak dolgunluğunu tam karşılamamaktadır. *میل فدامها* cümlesi iki anlama gelir. Birincisine göre devenin boynunun uzunluğu mübalağalı olarak anlatılmıştır. İkincisine göre, adımlarının arasının bir mil / gözün gördüğü son nokta kadar uzunlukta olduğu söylenerek devenin adımlarının uzunluğu mübalağalı bir üslupla dile getirilmiştir.³⁶ Mütercim birinci yorumu tercih etmiş görünmektedir. Fakat bu tercihin, beyitteki mübalağayı çeviriye yansıttığı söylenemez. *Suat'ı tutar o zaman belki* cümlesi mütercime ait bir tasarruftur ve özellikle *belki* kelimesi, devenin, sayılan özelliklerine rağmen Su'âd'a yetişememe ihtimalini içermesi bakımından etkili bir anlatımdır.

³⁵ Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 278.

³⁶ Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 277.

20- وَجِلْدُهَا مِنْ أَطْوَمٍ لَا يُؤَيِّسُهُ طَلْحٌ بِصَاحِبِيَةِ الْمَتْنَيْنِ مَهْزُولٌ

Derisi daha parlak olmalı kabuğundan deniz kaplumbağasının.

Ve ondan daha sağlam. Kızgın güneş altında aç azgın keneler bile onu örseleyememeli.

أطوم zürafa, deniz kaplumbağası, kirpi, inek, derisi kalın bir tür balık ve taştan kale gibi değişik anlamlara gelen bir kelimedir.³⁷ Mütercim deniz kaplumbağasını tercih etmiştir. İbn Hişâm da muhtelif gerekçelerle bu anlamı benimsemiş,³⁸ bazı mütercimler de bu kanaate uymuştur.³⁹ Süyûtî, taştan kale anlamını, sertlik ve sağlamlığı daha güzel anlatması sebebiyle daha belirgin bulmaktadır.⁴⁰ Tercüme bir bütün olarak şiirsel bir üslûba sahiptir. Özellikle kenenin sıfatı olan مهزول kelimesinin, ilk bakışta yorgun, zayıf, bitkin gibi anlamları çağrıştırmasına rağmen aç azgın keneler diye tercüme edilmesi oldukça zarif bir manevradır.

21- حَزَفٌ أَخُوهَا أَبُوهَا مِنْ مَهْجَنَةٍ وَعَمُّهَا خَالِهَا قَوْدَاءُ شَمِيلٍ

İlk bakışta dağ gibi korku vermeli görünüşü bakana;

Boyu yüksek mi yüksek, çevik mi çevik ayakları, tertemiz şeceresi.

Tercümenin ilk dizesi حرف kelimesinin karşılığı gibidir. Zira bu kelime dağın zirvesi anlamına da gelir.⁴¹ Beyitte مهجنة أبوها من مهجنة عمها denilerek hakîki ya da mecâzî anlamda devenin asaleti dile getirilmektedir. Kardeşinin, babası gibi; amcasının da dayısı gibi asil olduğu yani her yönden asaletle sahip olduğu anlamı mecazî yorumdur.⁴² Hakîki asalet ise şöyle izah edilir: Bir erkek deve kendi yavrusu olan bir dişi deveyle çiftleşir ve bu dişi, iki erkek yavru doğurur. Bu yavrulardan biri annesiyle çiftleşince, kasidede tasvir edilen dişi deve doğar. Buna göre babası, aynı zamanda kardeşi, babasının kardeşi de hem amcası hem de annesinin oğlu olduğu için dayısı olmuş olur.⁴³ Tertemiz şeceresi ifadesiyle mecazî yorumu benimsediği anlaşılan mütercim, hakiki izahı Türk okuyucusu için gereksiz veya edebe mugayir bulmuş olmalıdır.

22- يَمْشِي الْفَرَادُ عَلَيْهَا تَمَّ يُزْلِفُهُ مِنْهَا لَبَانٌ وَأَقْرَابٌ زَهَالِيلٌ

Gürbüz, etine dolgun, bakımdan öyle semizlemiş olmalı ki,

Oyluklarından tırmanan salkım salkım keneler derinin cilâsından kayıp kayıp düşmeli.

Beyit, devenin besili ve bu nedenle cildi parlak ve kaygan olduğu için, kenelerin, hayvanın üzerinde yürümeyi başaramadığını anlatır. Buna göre aslında وجدها من أطوم

³⁷ İbn Hişâm, Şerh, 236; Süyûtî, Kühü'l-murâd, 279.

³⁸ İbn Hişâm, Şerh, 235-236.

³⁹ Arapzâde, Bânet Su'âd, 35, 36; Mahmut Kaya, İslâmî Edebiyatta Şaheserler, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018), 41.

⁴⁰ Süyûtî, Kühü'l-murâd, 280.

⁴¹ Süyûtî, Kühü'l-murâd, 283. Şârihlerin bir kısmı 'حرف' in bildiğimiz alfabe harfi anlamına geldiğini ve devenin zarafetinin kastedildiğini ileri sürmüşler ise de (bk. Tebrîzî, Şerh, 46; İbn Hicce, Şerh, 41) Süyûtî bunun akışa uygun olmadığını belirtmektedir. bk. Süyûtî, Kühü'l-murâd, 283.

⁴² İbn Hişâm, Şerh, 239; Süyûtî, Kühü'l-murâd, 283.

⁴³ İbn Hicce, Şerh, 42. Bu konuda farklı açıklamalar için bk. İbn Hişâm, Şerh, 239-240; Süyûtî, Kühü'l-murâd, 284-285.

diye başlayan yirminci beytin devamı gibidir.⁴⁴ Tercümenin, vurgulanan anlamı etkili bir üslupla verdiğini, *salkım salkım keneler, derinin cilâsından* ve *kayıp kayıp düşmeli* ifadelerinin ise çevirideki zarafeti özellikle artırdığını söylemek mümkündür.

23- عَيْرَانَةٌ قُدْفَتْ بِاللَّحْضِ عَنْ عُرْضٍ مِرْفَقُهَا عَنْ بَنَاتِ الزُّورِ مَقْتُولٌ

Yürürken baldırından, et fırlasın etinden, iki ön bacağı ok gibi

Çıksın dolgun göğsünden, serbest atılışlı çalım çalım üstüne bir yaban merkebi örneği.

Birinci mısra devenin yaban merkebine teşbihini, ikincisi, vücudu ile ilgili bazı betimlemeleri ihtiva etmektedir. *Yürürken baldırından, et fırlasın etinden* ifadesi, قُدْفَتْ عَيْرَانَةٌ بِاللَّحْضِ عَنْ عُرْضٍ cümlesinin karşılığı olarak esnek ama etkili bir anlatıma sahip olup devenin semizliğini ve güçlülüğünü hoş bir üslupla dile getirmektedir. Tercümenin ikinci dizesinde devenin yaban merkebine teşbihi özgün bir şekilde anlatılmış ise de şârihler yaban merkebi temsiline, devenin haşin ve güçlü oluşunu betimlemek için verildiğini belirtmişlerdir.⁴⁵ Mütercim *serbest atılışlı çalım çalım üstüne* ifadesinin ise daha çok çevikliği çağrıştırdığına ve *atılışlı* kelimesinde bir miktar tenâfür bulunduğuna işaret etmek gerekir.

24- كَأَنَّ مَا قَاتَ عَيْنَيْهَا وَمَذْبَحَهَا مِنْ حَاطَمِهَا وَمِنَ اللَّحْيَيْنِ بِرَطِيلٍ

Gözlerle gerdan arası, başın yular takılan yeri.

Sert ve katı olmalı bileği taşı gibi.

Tercüme kaynak metni kelimesi kelimesine karşılamasa da mefhum, şerhlerde verilen bilgilerle genel olarak uyumludur. İkinci dizedeki *bileği taşı* tamlaması برطيل kelimesinin karşılığıdır. Kaynaklarda bu kelime حجر مستطيل *dikdörtgen şeklinde bir taş* olarak açıklanmakta ve devenin kafasının iriliğini betimlemek için kullanıldığından söz edilmektedir.⁴⁶ Bileği taşı dikdörtgen olabilmekte ise de iriliğiyle temayüz etmez. Mütercim *bileği taşı* niteleyen *sert ve katı olmalı* ifadesi de irilik ifade etmemektedir. Karakoç, taşı kendi dünyasında böyle hayal etmiş olmalıdır.

25- ثَمْرٌ مِثْلُ عَسِيْبِ النَّخْلِ ذَا حُصْلٍ فِي غَارِزٍ لَمْ تَحْوَنُهُ الْأَحَالِيلُ

Ve upuzun kuyruğu ipek tüylü, sarksın memelerin üstünden.

Öyle dokunmalı ki memelerin ucunu ürkütmemeli.

Mütercim beyitteki Arap kültürüne ait unsurları aynen kullanmayıp Türkçede daha iyi anlaşılacak karşılıklarını tercih etmiştir. Örneğin, ilk mısradaki geçen مثل عسيب ifadesinde devenin kuyruğu püsküllü hurma dalına benzetilmesine rağmen şair bunu *kuyruğu ipek tüylü* diyerek tercüme etmiştir. لم تحونه الأحاليل cümlesi şerhlerin çoğunda, devenin hiç süt vermemiş olması nedeniyle güçlü kalabilmesi ve hızını kaybetmemesi şeklinde anlaşılmıştır. Zira süt veren hayvanın sürati, doğal

⁴⁴ Nitekim İbn Hişâm, beyit, وجلدها من أطوم beytiyle birlikte zikredilseydi daha iyi olurdu, diyerek buna işaret etmiştir. bk. İbn Hişâm, *Şerh*, 242.

⁴⁵ İbn Hişâm, *Şerh*, 246; Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 292.

⁴⁶ Tebrîzî, *Şerh*, 52; İbn Hişâm, *Şerh*, 248; İbn Hicce, *Şerh*, 45; Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 298. Kelimeye, demirden yapılmış bel, çapa anlamı da verilir. bk. Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 297.

olarak, azalacaktır.⁴⁷ Karakoç'un, *memelerin ucunu ürkütmemeli* ifadesi şiirsel bir anlatıma sahip olmasına rağmen beyitte vurgulanan inceliği yansıtmamaktadır.

26- تَخْذِي عَلَى يَسْرَاتٍ وَهِيَ لَاجِقَةٌ دَوَابِلُ مَسْهِنُ الْأَرْضِ تُخْلِيلُ

Kapkara iki mızrak bacakları, rüzgâr gibi uçmalı:

Şüpheye düşmelisin ayakları yere değdi mi, değmedi mi.

Beyitte devenin zarif, gereğinden fazla et barındırmayan ve mızrak gibi sağlam ayakları ve buna bağlı olarak sürati betimlenmiştir. *Kapkara iki mızrak bacakları* ifadesi sözü edilen sıfatları tam ihtiva etmese de çeviri genel anlamda yeterli olup özellikle ikinci dize, devenin olağanüstü hızını hoş bir şekilde yansıtmaktadır.

27- قَنَوَاءٌ فِي حَرَّتَيْهَا لِلْبَصِيرِ بِهَا عَثْقٌ مُبِينٌ وَفِي الْحَدَّيْنِ تَسْهِيلٌ

Yumru burnundan, kulağından, beyzi çehresinden bu türlü develeri.

Tanır derhal deveden anlayan yekta bir bilirkişi.

Tercüme Arapça metni hemen hemen karşılamaktadır. Mütercim, devenin çehresini beyzi (yumurta biçiminde) olmakla nitelemiştir. Hâlbuki تسهيل kelimesi, yanaklarda yükseklik bulunmaması ve düz olması şeklinde anlaşılmıştır.⁴⁸ İkinci dize bir bütün olarak zarif olmakla birlikte, sondaki *bilirkişi* ifadesi Türkçede farklı bir çağrışıma sahip olduğu için eleştiriye açıktır. Uyak endişesinden bağımsız olarak *seyis*, *tecir* gibi hayvandan anlayan kimseleri ifade eden bir kelime tercih edilebilirdi.

28- سَمُرُ الْعَجَلِيَّاتِ يَثْرُكُنَ الْحَصَى زَيْمًا لَمْ يَقْوَهَنَّ رُؤُوسَ الْأَكْمِ تَنْعِيلٌ

Ayakları demirdenmişçesine çakılları fırlatır iki yana.

Deri mahfaza bile takmaksızın aşar kayalıkları bu eşsiz develer ki.

Tercüme, genel mefhumu karşılamaktadır. Fakat *demirdenmişçesine* ve *takmaksızın* ifadelerinde bir miktar tenâfür vardır. Sonda yer alan *ki* hem ses uyumunu sağlamış hem de bir sonraki beyitle ilginin güzelce kurulmasına vesile olmuştur.

29- كَأَنَّ أَوْبَ ذِرَاعَيْهَا إِذَا عَرَفْتِ وَقَدْ تَلَفَّعَ بِالْفُورِ الْعَسَائِقِلُ

Çalışkan bir işçi gibi terler coştukça, terledikçe coşar...

Aşar kuşlar gibi serap derelerini, sahra tepelerini, ateş çöllerini...

İlk mısradaki, devenin, çölün en sıcak zamanlarında bile çevik bir şekilde yoluna devam edebilişi anlatılmış ve hayvanın ayaklarını yere vuruşu, evladına ağıt yakan annenin dizlerini dövmesine benzetilmiştir.⁴⁹ Mütercim, güzel bir tasarrufla, devenin çalışkan bir işçiyle ilgisini kurmuştur. İkinci mısradaki havanın sıcaklığı, tepeleri kaplayan serap figürüyle anlatılmaktadır. Mütercim, bu mefhumu, kuş benzetmesi üzerinden esnek bir şekilde Türkçeye aktarmıştır.

30- يَوْمًا يَطَّلُ بِهِ الْجِرْبَاءُ مُصْطَخِدًا كَأَنَّ ضَاجِيَهُ بِالشَّمْسِ مَمْلُونٌ

Kertenkelenin güneşte yanan sırtı sıcaktan külde pişmiş ekmeğe

Döndüğü günler bile kimse durduramaz koşmaktan şu bizim deveyi.

⁴⁷ Tebrîzî, *Şerh*, 54; İbn Hişâm, *Şerh*, 251; Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 301; Arapzâde, *Bânet Su'âd*, 41.

⁴⁸ Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 305.

⁴⁹ İbn Hişâm, *Şerh*, 260.

Tercüme Arapça metinle uyumludur. Fakat ikinci dizedeki *durduramaz koşmaktan* cümlesi kulak tırmalamakta, dizenin sonundaki *şu bizim deveyi* ifadesindeki samimiyet vurgusu, tasviri on altı beyit önce başlayan deve için makul görülecek olsa bile şiirdeki estetiği sokak ağzına yaklaştırdığından kanaatimize göre bir miktar argo düşmekte ve “i” sesini yakalamak için metne eklendiği anlaşılmaktadır.

31- وَقَالَ لِلْقَوْمِ حَابِيهِمْ وَقَدْ جَعَلْتُ   وَرُزُقُ الْجَنَابِ يَرْكُضُنُ الْحَصَى قِيلُوا

Bir sıcaklık ki, “yolcular dinlenin!” der kervan sahibi

Ve taş altına gizlenir siyah çekirgeler, o sabır ateşleri.

Ama bizim meşhur devamız gün ortasında koşusunu bitirmez,

Başlamıştır yolculuğa sanki daha yeni.

Şerhlerde ورق kelimesi *siyaha çalan yeşil* olarak açıklanır.⁵⁰ Mütercim ورق الجناب tamlamasını *siyah çekirgeler* diye çevirmiştir. Çekirgeleri niteleyen *o sabır ateşleri* ifadesi mütercimin tasarrufu olup dayanıklı hallerine rağmen gölgeye kaçtıkları mesajını vermesinin deveye yönelik övgüye güç katacağı düşünülürse, güzel bir tercih olduğu söylenebilir. Son iki dizenin metinde karşılığı yoksa da sözün akışına uygundur. Tüm kervanın durmuş olması, devenin de durup durmadığı sorusunu akla getirdiği için mütercim buna cevap verecek dizeler ekleme ihtiyacı hissetmiş olmalıdır.

32- شَدَّ النَّهَارِ ذِرَاعًا غَيْطَلٍ نَصْفٍ   قَامَتْ فَجَاوَبَهَا نُكْدٌ مَثَاكِيلٍ

Sıcak artar, değişir yürüyüşü; sıcak arttıkça değişir. Ve ön ayaklarının

Çırpınılı hızlanışı andırır ölmüş çocuğuna göğüs döven bir anneyi ve ona bakıp (anıp kendi ölmüş yavrularını da) hıçkıran yırtınan öbür anneleri.

Bu beytin, Karakoç’u en fazla etkileyen beyitlerden biri olduğuna işaret edilmişti.⁵¹ İkinci dizedeki *çırpınılı hızlanışı* ibaresinde görülen tenâfür istisna tutulursa tercümenin hoş ve Karakoç üslubuna yakışan bir anlatıma sahip olduğu söylenebilir. Güneşin yükselip yaktığı bir zaman dilimini betimleyen شد النهار ifadesini *Sıcak artar, değişir yürüyüşü; sıcak arttıkça değişir* şeklinde çevirerek metne kazandırdığı şiirsellik dikkat çekmektedir. Göğüs döven kadının uzun boylu ve orta yaşlı oluşu gibi ayrıntılara ise tercümede yer verilmemiştir.⁵²

33- نَوَاحَةٌ رُخْوَةٌ الضَّبْعَيْنِ لَيْسَ لَهَا   لَمَّا نَعَى بِكَرْهَا النَّاعُونَ مَعْقُولٍ

Evet, o yürüyüş, o ayak çırpınılıları göğsünü paralayan yaşlı bir annenin çırpınılıları.

Akla elveda diyen bir annenin, alır almaz ilk yavrusunun kara haberini.

Bir önceki beytin devamı olarak Karakoç’u etkileyen özel beyitlerden bir diğeridir. Bir bütün olarak güzel ve şiirsel görünmektedir. *Akla elveda diyen bir anne* betimlemesi özgün, *alır almaz* ifadesi de onun anında acılı ruh hâline girdiğini gösteren ince bir kullanımdır. Kadının kollarının çevikliğini belirten رخوة الضبعين

⁵⁰ İbn Hişâm, *Şerh*, 268; Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 319.

⁵¹ Bu beğeni tesadüf değildir. Beyitteki teşbihin güzelliğine bazı şârihler de dikkat çekmişlerdir. bk. Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 322.

⁵² Bu ayrıntılar, övgüyü artıran unsurlar içermektedir. bk. Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 322-323.

tamlamasının ise tercümede doğrudan karşılığı yoktur. Fakat göğsünü *paralayan* ifadesinin, *نواحة*'nin karşılığı olmaya daha uygun olsa bile, bu anlamı içinde barındırdığı düşünülebilir.

34- تَفْرِي اللَّبَانَ بِكَفَيْهَا وَمَدْرَعُهَا مُشَقَّقٌ عَنْ تَرَاقِيهَا رَعَابِيلُ
Göğsü kan içinde kalan, üstü başı yırtılmış,
Saçları darma dağın çılgın bir annenin haberini.

Tercüme kaynak metni karşılamaktadır. Arapça ibarede lafzî karşılığı bulunmasa da mütercim *Saçları darma dağın çılgın bir anne* betimlemesi son derece hoştur.

35- تَسْعَى الْوَشَاءَ جَنَابِيهَا وَقَوْلُهُمْ إِيَّاكَ يَا بَنَ أَبِي سَلْمَى لَمَقْتُولُ
Söz taşıyıp öç alan ikiyüzlü şiir ve kabile düşmanlarım:

“Ey Ebi Sülma'nın oğlu sen mahv oldun.” dediler, Suat'ın derdi bana yetmezmiş gibi.

Tercüme genel mefhumu karşılamaktadır. Fakat kelime düzeyinde eksikler ve bazı ilaveler vardır. Söz taşıyıcıların Su'âd'ı Kâ'b'a karşı kıskırttıklarını belirten *جنابيا* tamlaması⁵³ çeviriye yansıtılmamıştır. *الوشاء* söz taşıyan kimseler anlamında olup mütercim kelimeyi daha güçlü anlatmak için, *iki yüzlü şiir ve kabile düşmanlarım* diyerek ilavelerde bulunmuştur. Sözü sonunda yer alan *Suat'ın derdi bana yetmezmiş gibi* ifadesi, metinde karşılığı olmamakla beraber akışa uygundur. Bir diğer husus da *يا ابن أبي سلمى* *Ey Ebi Sülma'nın oğlu* nidasıyla ilgilidir. Kâ'b, Ebî Sülma'nın oğlu değil torunudur. Dedeye nispet Araplarda sıkça görülen bir durumdur.⁵⁴ Bu nedenle ifadeyi *torunu* vb. şekilde çevirmek olası bir yanlış anlamanın önüne geçebilirdi.

36- وَقَالَ كُلُّ خَلِيلٍ كُنْتُ أَمْلُهُ لَا الْأَهْبِيَّكَ إِيَّيْ عَنَّا مَشْعُولُ

“Ey Ebi Sülma'nın oğlu sen kendini ölmüş bil.” Ben de koştum güvendiğim dostlara: Kime başvurduysa ama: “Biz yokuz bu işte, var git kendin bak başının çaresine” demezler mi?

Tercüme, önceki beyitteki “Ey Ebi Sülma'nın oğlu...” ifadesi küçük farkla tekrar edilerek başlanmıştır. Kâ'b hakkındaki ölüm emri, onun hikâyesinin önemli bir sacayağı olduğundan Karakoç bunu yeniden zikretme ihtiyacı hissetmiş olmalıdır. *Ben de koştum güvendiğim dostlara* ifadesinin metinde lafzen karşılığı olmamakla birlikte akıştan anlaşılmalıdır. *Biz yokuz bu işte, var git...* cümlesi ikinci mısraın mefhumunu Türkçeye güzel aktarmış ise de sondaki *demezler mi?* ifadesi, kanaatimize göre, mısraın içerdiği ağır psikolojiyi basit bir hayrete indirgeme tehlikesine maruz bırakmıştır.

37- فَقُلْتُ: خَلُّوا سَبِيلِي لَا أَبَا لَكُمْ فَكُلُّ مَا قَدَّرَ الرَّحْمَنُ مَفْعُولُ

Ben de onlara dedim: “Gidin gidin beni yalnız bırakın,
Neye hükmetmişse o olur, hükmeden o Allah ki.

⁵³ bk. Tebrîzî, *Şerh*, 64; İbn Hişâm, *Şerh*, 282; Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 331-332.

⁵⁴ İbn Hişâm, *Şerh*, 284; Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 331.

يَوْمًا عَلَى آلَةٍ حَدْبَاءَ مَحْمُولٍ
 Kulların aynısı ve senin de aynısıdır. Bazıları bunu *Ey veled-i zinâlar*,⁵⁵ *ey soysuzlar*⁵⁶ şeklinde çevirmiştir. Bağlamı düşünüldüğünde mezkur ifade *vicdansızlar*, *insafsızlar* vb. argoya düşmeden tercüme edilebilirdi. Diğer taraftan, sondaki *ki* ifadesinin “i” sesini yakalamak için konduğu çok belli olmaktadır.

38- كُلُّ اَيْنِ اُنْتَى وَ اِنْ طَالَتْ سَلَامَتُهُ يَوْمًا عَلَى آلَةٍ حَدْبَاءَ مَحْمُولٍ

Yaşamak dediğiniz nedir bin yıl yaşasa bile

Eninde sonunda insanoğlu o kanbur tahta kutuya girmiyecek, bin-miyecek mi?

Birinci mısraın çevirisi esnek ama Türkçe açısından oldukça güzeldir. Kâ'b الة حدباء *kambur âlet* diyerek tabutu kastetmiştir. Karakoç bunu *kanbur tahta kutu* şeklinde çevirmiştir. Şair olmadığı bilinen bir başka mütercim *ağaçtan ata binip*⁵⁷ diyerek estetik bir kullanıma yer verdiği göz önüne alınırsa, Sezai Karakoç'tan, daha özgün bir tercih beklemek abes olmaz.

39- اُنْبِئْتُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ اَوْعَدَنِي وَالْعَفْوُ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ مَأْمُوْلٌ

Haber geldi: “Peygamber, seni öyle bir cezaya çarpacak ki!”

Siz bilirsiniz, hey zavallılar! İşte onun kapısındaım, yüreğimde sonsuz bağışlanma ümidi.

Siz bilirsiniz, hey zavallılar! İşte onun kapısındaım, ifadesi mütercim tasarrufu, yüreğimde sonsuz bağışlanma ümidi cümlesi de hoş bir anlatımdır.

40- وَقَدْ اُنْبِئْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ مُعْتَدِرًا وَالْعُدْرُ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ مَقْبُوْلٌ

Ondan özür dilemeye geldim, af istemeğe geldim;

Çünkü o sırrımı bilendir, kabul edicisidir mazeretlerin, O affedenlerin en affedicisi.

Tercümedeki *Çünkü o sırrımı bilendir* cümlesi ile *O affedenlerin en affedicisi* ibaresinin metinde karşılığı yoktur. Rivayete göre Kâ'b bu beyti okuyunca Hz. Peygamber müdahale ederek *العفو عند الله مأمول* demiş ve bağışlayanın Allah olduğunu vurgulamıştır.⁵⁸ *رسول الله* lafzının iki kez tekrarına rağmen Karakoç'un Hz. Peygamberi lafzen anmamasının sebebi bu hassasiyette aranabilir. Son olarak, *kabul edicisidir* ifadesinde bir miktar tenâfür dikkat çekmektedir.

41- مَهْلًا هَذَا الَّذِي اَعْطَاكَ نَافِلَةَ الْاَلِ قُرْآنَ فِيهَا مَوَاعِيظٌ وَتَفْصِيْلٌ

İçi hidayet öğütü en yüce gerçekler dolu Kur'anı

Sana armağan eden Allah için ver bana bir savunma mühleti.

Tercüme Arapça metinle uyumludur.

42- لَا تَأْخُذْنِي بِاَقْوَالِ الْوَسْوَءِ وَالْمِ اَذْنِبْ وَلَوْ كَثُرَتْ عَنِّي الْاَقْوَالِ

Bakma ve zaten bakmazsın sözlerine beni kıskananların.

Senin hükmün onlara değil, hakka ayarlı ve ben de bir parça suçluyum belki.

⁵⁵ Arapzâde, *Bânet Su'âd*, 52.

⁵⁶ Kaya, *İslâmî Edebiyatta Şaheserler*, 50.

⁵⁷ Arapzâde, *Bânet Su'âd*, 53.

⁵⁸ Tebrîzî, *Şerh*, 68; İbn Hicce, *Şerh*, 54.

Tercüme esnek ama son derece zariftir. *Bakma ve zaten bakmazsın* ifadesi لا تأخذني نهynin karşılığıdır. Özellikle *ve zaten bakmazsın* ibaresi mütercimın tasarrufu olup Hz. Peygambere karşı edebi güzelce yansıtmaktadır. ولم أذنب cümlesi lafzen *bir günah işlemedim* anlamına gelmesine rağmen mütercim, Kâ'b'ın hikâyesinden de hareketle, *bir parça suçluyum belki* diyerek hoş bir manevra sergilemiştir.⁵⁹ *Senin hükmün onlara değil, hakka ayarlı* cümlesi de güzel bir tasarruf olup kaynak metinde karşılığı yoktur. Mütercim ولو كثرت عني الأقاويل ifadesini, muhtemelen birinci dizede vurgulandığı için, tercümeğe yansıtmamıştır.

43- لَقَدْ أَقَوْمٌ مَقَامًا لَوْ يَفُومُ بِهِ أَرَى وَأَسْمَعُ مَا لَوْ يَسْمَعُ الْفَيْلُ

44- لَطَّلَ يُرْعَدُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ لَهُ مِنْ الرَّسُولِ بِإِذْنِ اللَّهِ تَنْوِيلُ

Ama senin makamımdayım şimdi. Fillerin bile titrediği makamda.

Bir makam ki, titrerdi bir fil benim gördüklerimi görse, işitse işittiklerimi

Burada beni ancak Allah buyruğuna bağlı Peygamber affı kurtarır:

Kırk üçüncü beyitte *makam* kelimesinin üç, fillerin titremesi halinin iki kere zikredilmesi, beytin mütercimın zihin dünyasında etkili bir iz bıraktığı şeklinde yorumlanabilir. Kırk dördüncü beyitte zamirler file dönmekte,⁶⁰ beyit, filin bile bu makamda titreyeceğini ve onu ancak Resûl'ün sakinleştirebileceğini ifade etmektedir. Mütercim, zamiri şaire göndererek ikinci mısraın tercümesini birinci şahıs kipi üzerine kurgulamıştır. Beyitteki باذن الله tamlamasının Türkçeye standart bir şekilde *Allah'ın izniyle* diye çevrildiği düşünülürse, Karakoç'un *Allah buyruğuna bağlı* ifadesinin özgün bir kullanım olduğu söylenebilir.

45- حَتَّىٰ وَضَعْتُ يَمِينِي لَا أَنَا زَعُ فِي كَفِّ ذِي نَقَمَاتٍ قَيْلُهُ الْقَيْلُ

46- لَذَلِكَ أَهْبَبْتُ عُنْدِي إِذْ أَكَلِمُهُ وَقِيلَ: إِنَّكَ مُسْئُوبٌ وَمَسْئُوبٌ

47- مِنْ خَادِرٍ مِنْ لُيُوثِ الْأَسَدِ مَسْكَنُهُ مِنْ بَطْنِ عَثْرٍ غَيْلٌ دُونَهُ غَيْلٌ

Ben de onun öç ve adalet eline uzatıyorum işte sağ elimi.

Beni ancak o kurtarabilir burda. Yalnız O. Şimdi söz yalnız Onun.

Ama O "Sen suçlusun, cezanı çekeceksin" dese önünde eğik

bulur boynumu adaletin heybeti.

En heybetli manzara bu olur benim için. Çünkü Asserde,

İç içe açılan sonsuz aslan yataklarının en içindeki

Muhteşem yurdunda hüküm süren aslanlar başbuğudur O.

Kırk beşinci beyitte, *Beni ancak o kurtarabilir burda. Yalnız O.* ifadesi mütercimın tasarrufudur. Aynı beyitte, el uzatılan kişi Hz. Peygamber olduğu için *öç ve adalet eli* ifadesindeki *öç* kelimesi uygun değildir. *نقمت* kelimesi bu anlamı çağırırsa da daha

⁵⁹ İbn Hicce bu ifadeyi *cezağı hak edecek bir günah işlemedim* şeklinde yorumlamıştır. bk. İbn Hicce, *Şerh*, 55. Süyûtî ise suçu işlemediğini belirtmenin etkili bir itiraf olduğunu, korku psikolojisini daha güzel yansıttığını ve böylece şefkat dilemenin daha güçlü bir şekilde anlatılmış olacağını ifade etmektedir. bk. Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 361-362.

⁶⁰ Tebrîzî, *Şerh*, 70; İbn Hicce, *Şerh*, 56.

dikkatli olunabilirdi. Tercümenin ikinci dizisinde de mütercime ait tasarruflar vardır. Kırk altıncı beyitte, قیل ifadesinden anlaşılacağı üzere, “*Sen suçlusun, cezanı çekeceksin*” diyen kişi meçhuldür. Mütercim, fâili “O” yani Hz. Peygamber olarak kaydetmiştir. Beyitte Kâ’b, Hz. Peygamberle konuştuğu esnada onun heybetini bir sonraki beyitte tasvir edilen aslanın heybetine benzetir. *Ama O “Sen suçlusun, cezanı çekeceksin” dese önünde eğik bulur boynumu adaletin heybeti* ifadesi ise sözü farklı bir boyuta taşımaktadır. Fakat bir sonraki dizede geçen *En heybetli manzara bu olur...* diyerek teşbihe geri dönüşü sorunu çözmektedir.⁶¹ Kırk yedinci beyit lafzî bazı tasarruflarla beraber zarif bir şekilde tercüme edilmiştir. Aslan teşbihinin Karakoç’ta derin bir iz bıraktığı anlaşılmaktadır. Zira bir eserinde, “*Büyük İslâm şairi, Kaside-i Bürde’nin büyük mimarı, Kâab bin Zühayr, şiirinde Peygamber’i, içiçe aslan yataklarının en içindeki sarayda oturan bir aslanlar ülkesinin başkanı olarak anlatmış değil miydi?*”⁶² diyerek bu tasviri anmıştır.

48- يَغْدُو فَيَلْحَمُ ضِرَّ غَامَيْنِ عَيْشُهُمَا لَحْمَ مِنَ الْقَوْمِ مَعْفُورٍ خَرَادِيلُ

Bir arslan ki, erkenden ava çıkar, yavrularının besini insanoğlu, insan eti.

Tercüme zarif olmakla beraber, aslan yavrularının besini olan insan etinin yere atılıp toza toprağa bulaşmış olduğunu ifade eden معفور kelimesi ve etin küçük parçalara bölünmüş olduğunu gösteren خراديل kelimesi⁶³ tercümeyle yansıtılmamıştır.

49- إِذَا يُسَاوِرُ قِرْنَا لَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَتْرُكَ الْقِرْنَ إِلَّا وَهُوَ مَقْلُوبٌ

Bir arslan ki, savaş alanında kendi düşmanı dengi

Bırakmadan çarpışmayı, haram sayar kendine savaşı terketmeyi.

Arapça metni karşıladığı görülen tercüme, Türkçe açısından bir fevkaladelik taşımaya da dengi ve haram sayar ifadeleri hoştur.

50- مِنْهُ تَظَلُّ سِبَاغُ الْجَوِّ ضَامِرَةٌ وَلَا تَمْشَى بِوَادِيهِ الْأَرَاجِيلُ

Heybetinden kısılır sesleri yırtıcı çöl arslanlarının

Arslanlar arasında bile o dağıtır adaleti.

Beyitte, bölgeden geçen yırtıcı hayvanların mezkur aslandan korkmaları sebebiyle sessizce geçip gittikleri, yayaların ise oralara ayak basmaya cesaret bile edemedikleri anlatılmaktadır. Karakoç’un çevirisi, Türkçe açısından güzel görünmektedir. Fakat وَلَا تَمْشَى بِوَادِيهِ الْأَرَاجِيلُ ifadesinin tercümede karşılığı yoktur.

51- وَلَا يَزَالُ بِوَادِيهِ أَخْوَتَقَةٌ مُطَرَّخُ الْبَرِّ وَالْدَّرْسَانُ مَأْكُولٌ

Parçalandı silâhları ve elbiseleri, kurda kuşa yem oldu

⁶¹ Arapzâde beyti şöyle tercüme etmiştir: “Allah teâlâ ve tekâdes hazretlerine kasem ederim ki tahkik Resûlullâh efendimiz benimle mükâleme eylediği vakt ‘ind-i ‘âcizânemde gâyetü’l-gâye mehib ü azametlidir. Hâlbuki bana denildi ki: ‘Yâ Kâ’b! Şân-ı Resûl’e lâyük olmayan rekîketü’l-me’ânî söylediğin sözler için ‘itâb olmaklığa mensûb ve bu cihetle mes’ûlsün.’” bk. Arapzâde, *Bânet Su’âd*, 76. Mahmut Kaya çevirisi de şöyledir: “*Konuşurken onunla ‘Anlatılanları yapan sensin ve sorumlusun!’ derse diye çok korktum.*” bk. Kaya, *İslâmî Edebiyatta Şaheserler*, 54.

⁶² Sezai Karakoç, *Farklar Günlük Yazılar I*, (İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2011), 120.

⁶³ bk. Tebrîzî, *Şerh*, 76; İbn Hişâm, *Şerh*, 304; İbn Hicce, *Şerh*, 58; Süyûtî, *Kühûl’l-murâd*, 385-386.

Bu vâdide kendi gücüne bileğine güvenen nice kişi.

Arapça metni karşılayan tercüme son derece estetik bir anlatıma sahiptir.

52- إِنَّ الرَّسُولَ لَسَيِّفٌ يُسْتَضَاءُ بِهِ مُهَيَّئٌ مِنْ سَيُوفِ اللَّهِ مَسْلُوعٌ
Şüphesiz ki, Peygamber, en keskin bir kılıçtır kılıçlarından
Allah'ın.

Sonsuz bir kurtuluşa, nura ve hidayete alıp götüren bizi.

Kasidenin en önemli beyitlerinden olan bu beytin tercümesi kanaatimize göre vasatı aşamamıştır. Özellikle ilk dizelerde tercüme kokusu vardır. Hz. Peygamberin kılıca teşbihi kuvvetle vurgulanmışsa da bu kılıcın مسلول yani kınından çekilmiş oluşu atlanmıştır. Halbuki bu nokta, onun mücadeleye her an hazır olduğunu gösteren önemli bir detaydır.

53- فِي عُصْبَةٍ مِنْ فُرَيْشٍ قَالَ قَاتِلُهُمْ بَيِّطُنْ مَكَّةَ لَمَّا اسْلَمُوا: زُؤَلُوا
Ve arkadaşları O'nun, Mekke vâdisinde İslâmı kabul eden
Kureyşin en ileri gelenleri... Cömertlikte ve yiğitlikte hiç birinin yok dengi.

Muhacirlerin övgüsünü içeren bu beytin tercümesi Türkçe açısından bir miktar hoş görünse de eksiktir. Zira beyitte, Mekke vadisinde, Kureyş'ten Müslüman olan gruba, sözcülerinin⁶⁴ hicret tavsiyesi işlenmektedir. Fakat Karakoç'un tercümesinde bu vurgu yoktur. Bir sonraki beyitte hicret olgusu tekrar edildiğinden oraya saklamış olması muhtemeldir.

54- زَالُوا فَمَا زَالَ أَنْكَاسٌ وَلَا كَثُفٌ عِنْدَ الْبَقَاءِ وَلَا مِيلٌ مَعَارِيلُ
İlk günler, göçmek gerekiyordu, hemen göçtüler, zerre tereddüt etmeden.
Bırakarak yurtlarını, tüten ocaklarını, mal ve mülklerini.
Yerlerinde kalanlar çarpışamayacak güçte olanlardı.
Onlar da müdafasız ve silahsız, çepçevre küfürle çevrili, bugünü
hazırlamış beklemişlerdi.

Beyit, Müslümanlardan gücü yetmeyenler hariç diğerlerinin hicret emrini yerine getirdiğini dile getirmektedir. Mütercim bu anlamı zengin bir şekilde yorumlayarak güzelce aktarmıştır.

55- شَمُّ الْعَرَانِينَ أَبْطَالٌ لَبُوسُهُمْ مِنْ نَسْجِ دَاوُدَ فِي الْهَيْجَا سَرَائِيلُ
Evet, bunlar, başları dimdik gezen yiğit üstü yiğit,
Davuda mahsus demir gömlektir zırh diye giydikleri.

Tercüme Arapça metni karşılamaktadır. أَبْطَال kelimesinin *yiğit üstü yiğit* denilerek vurgulu anlatılması güzeldir. *الهيجا* *savaş* kelimesi tercümede kullanılmaması ise de akıştan anlaşıldığı için önemli bir eksiklik değildir.

56- بِيضٌ سَوَائِعٌ قَدْ شَكَّتْ لَهَا حَلْقٌ كَأَنَّهَا حَلْقُ الْقَفْعَاءِ مُجْدُولُ
Zırhları pırıl pırıl ve upuzun. Çelikten bükümleri öyle ki,
Birbirine geçip kaynaşmış bir ayrıkotunun halkaları gibi.

⁶⁴ Bu sözcünün Hz. Ömer olduğu söylenir. bk. İbn Hişâm, *Şerh*, 310.

Tercüme Arapça metne uygun ve güzeldir. Fakat الفقهاء kelimesi iki ucu birleşmemiş yüzük gibi halkaları bulunan bir bitkidir. Mütercim bu karşılama için seçtiği *ayrıkotu* bu tanıma uymamaktadır. Mütercim, mezkur kelimeyi, Türk okuyucunun tanıdığı bir kelimeyle karşılamaya çalışmıştır.

57- لَا يُفْرَحُونَ إِذَا نَالَتْ رِمَاخَهُمْ قَوْمًا وَلَيْسُوا مَجَازِيعًا إِذَا نِيلُوا
Mızrakları düşmanı devirse yere, gurur nedir bilmezler,
Yenilirlerse bilmezler nedir umut kesmek, yok ya yenildikleri!

Tercüme Arapça metni karşılamaktadır. لا يفرحون ibaresinin, *gurur nedir bilmezler* diye tercüme edilmesi güzel⁶⁵ ve *yok ya yenildikleri* ifadesi övgüyü perçinleyen hoş bir tasarruftur.

58- يَمْشُونَ مَشْيَ الْجَمَالِ الزُّهْرِ يَعْصِمُهُمْ صَرْبٌ إِذَا عَرَدَ السُّودُ التَّنَائِيلُ
59- لَا يَفْغُ الطَّغْنُ إِلَّا فِي نُحُورِهِمْ وَمَا لَهُمْ عَنْ جِيَاظِ الْمَوْتِ تَهْلِيلُ
Ak soy develer gibidir gidişleri. Korunmaları da saldırış.

Vurulunca göğüslerinden vurulurlar. Onlar ürkmeyiz, onlardan ürker dev dalgalı ölüm denizi
Korkakların savaştan kaçtığı belirten إذا عرد السود التنائيل cümlesinin tercümede karşılığı yoktur. Ürker dev dalgalı ölüm denizi cümlesi de oldukça güzel bir anlatımdır.

SONUÇ

Başka bir dile çevrilen şiirin, özündeki estetiği artık kaybettiği, bunu önlemek için şiirlerin şairler tarafından tercüme edilmesinin gereği öteden beri dillendirilen bir düşüncedir. Bu fikrin sahada yansımaları görmek ve detaylarını ortaya koyabilmek için şairler tarafından çevrilmiş şiirlerin kapsamlı birer tahlilini yapmak gerekir. Bu gayret, bir yandan mütercim şairin şiiri tercüme ederken ne tür manevralar yaptığını görmemize imkân tanyacak, diğer taraftan da onun şair olma vasfı dışında ne gibi kriterlere sahip olması gerektiği hususunu aydınlatacaktır. Sezai Karakoç'un *Kaside-i Bürde (Bânet Su'âd)* çevirisi, bir şair tarafından yapılmış şiir çevirisini incelemek için güzel örnektir. Karakoç'un, Arap edebiyatı uzmanı olmayışının doğurduğu eksikliği kasidenin Türkçe şerh ve tercümelerinden istifade ederek gidermeye çalışması, yaptığı işin gerçek bir çeviriden ziyade tercümenin tercümesi hüviyeti kazanmasına neden olsa da beklentileri azaltmamaktadır. Çeviri dikkatli bir şekilde incelendiğinde, Karakoç'un kasideyi genel olarak Türkçeye doğru aktardığını söylemek mümkündür. Şair, kendisinden beklendiği üzere, eseri şiirsel bir üslupla Türkçeye aktarmış, özellikle bazı beyitlerde çok güzel bir estetik yakalamayı başarmıştır. Lafza esir olmayan, sözün akışının gerektirdiği ekleme ve çıkarmalar yapmaktan çekinmeyen,

⁶⁵ Karakoç'un bu tercümesinden, muhacirlerin, başarı karşısında nefislerine yenik düşmeyerek ikinci bir başarı sağlayan insanlar oldukları anlaşılmalıdır. Fakat Süyûtî, övülen kimselerin, çok zafer kazandıkları için zafere alışageldikleri ve özel bir sevinç gösterisinde bulunma ihtiyacı duymadıkları anlamına geldiğini beyan etmektedir. bk. Süyûtî, *Künhü'l-murâd*, 419. Bu anlam dikkate alınırsa işin rengi değişmektedir.

Arap kültürüne ait detayları ustaca Türk oyuncusunun anlayabileceği hale getirecek manevralar yapma cesaretini sergilediği görülen Karakoç'un birkaç yerin çevirisindeki tercihleri ise sorun arz etmektedir. Şair, yararlandığı şerh ve tercümelerin adını zikretmediği için göze çarpan eksikliklerin bu eserlerden mi yoksa mütercimim kendisinden mi kaynaklandığını tespit etmek güçtür. Sonuç olarak, orijinal diline ve daha iyi anlaşılmasını sağlayacak yan kaynaklara vâkıf olunması kaydıyla, şair veya şair ruhlu mütercimler tarafından çevrilen şiirlerde estetik görünümü bir ölçüye kadar da olsa muhafaza edebilmek mümkündür, denilebilir.

KAYNAKÇA

- Arapzâde, Mehmed Emin. *Bânet Su'âd*. İstanbul: Bahriye Matbaası, 1302.
- Çelebi, İlyas. "Gûl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 1996.
- Çetin, Mahmut. *HIRKA Hırka-i Saadetin Kab Bin Züheyr'in Romanı*. İstanbul: Edille, 1997.
- Çetin, Mahmut. *Radyo İçin 3 Oyun Kab bin Züheyr, Şeyh Ali Semerkandi, Hacı Bektaş-ı Veli*. İstanbul: Edille, 1997.
- Hamevî, İbn Hicce. *Şerhu kasîdeti Kâ'b b. Züheyr "Bânet Su'âd" fî medhi Rasûlillâh*. thk: Ali Hüseyin el-Bevvâb. Riyad: Mektebetü'l-me'ârif, 1406/1985.
- Ispartalı, Zeynelâbîdîn. *Hadîka-i semeretü'l-fuâd kasîde-i Bânet Su'âd*. Ahmed Kâmil ve Şerîki Matbaası, 1928.
- İbn Hişâm, Cemâlüddîn. *Şerhu kasîdeti Bânet Su'âd*. thk: Abdullah Abdülkâdir et-Ta-vîl. Kahire: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1431/2010.
- Kanter, Necati. *Bürde Bir Hırka-i Saâdet Romanı*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2018.
- Karakoç, Sezai. *Batı Şiirlerinden Çeviriler*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 8. Basım, 2018.
- Karakoç, Sezai. *Dirilişin Çevresinde*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2011.
- Karakoç, Sezai. *Edebiyat Yazıları I Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 5. Basım, 2012.
- Karakoç, Sezai. *Edebiyat Yazıları II Dişimizin Zarı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 4. Basım, 2012.
- Karakoç, Sezai. *Farklar Günlük Yazılar I*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2011.
- Karakoç, Sezai. *İslâmın Şiir Anıtlarından Çeviriler*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 5. Basım, 2000.
- Karakoç, Sezai. *Kıyamet Aşısı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 11. Basım, 2013.
- Karakoç, Sezai. *Ruhun Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 21. Basım, 2021.
- Karakoç, Sezai. *Sütun Günlük Yazılar II*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2011.
- Karakoç, Sezai. *Yitik Cennet*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 60. Basım, 2021.
- Karataş, Turan. *Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2013.

Kaya, Mahmut. *İslâmî Edebiyatta Şaheserler*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018.

Süyûtî, Celâlüddîn. *Künhü'l-murâd fî beyâni Bânet Su'âd*. thk. Mustafa 'Uleyyân. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1426/2005.

Tebrîzî, Hatîb. *Şerhu't-Tebrîzî 'alâ Bânet Su'âd li-Ka'b b. Zühayr*. thk: Abdürrahîm Yûsuf el-Cemel, Kahire: Mektebetü'l-Âdâb, 1423/2003.